

Kaitangata. Ko etahi o nga kaikorero e ki ana kotahi tonu ano taua hapu; ko etahi e ki ana i tata ano aua hapu, engari e ki ana hoki e rua ano aua hapu e hara i te hapu kotahi. Ki ta maua titiro i runga i nga korero i rongo ai mana he wehenga ano a Ngatitupawhenua no Kaitangata, a no muri mai nei ka riro ia ratou tenei ingoa a te Mitiwai.

7. Iuru tahi ano a Honi Tuhata ki nga heke i haere mai nei i Taranaki ki Waikanae me Arapaoa i waenganui i nga tau 1830 me 1839; a e kiia ana i noho tuturu atu ia i Arapaoa i mua atu o te tau 1839, a na reira i mana kore ai ona paanga i Waikanae. Na ko te whakahe mo tera korero, ko nga whaikorero e whakaatu mai ana kia maua i uru ano ia ki te whawhai i te Kuititanga i Oketopa o te tau 1839, a tu ana ia i te mata, i tu ki ona papa. Na taua whawhai i tuturu ai te mana o Ngatiawa ki Waikanae. Kei a maua ano hoki nga whaikorero a te Harawira Pihopa—kaore hoki maua i te kite take kia kore ai maua e whakapono ki ana korero—e ki ana ia ko Honi Tuhata ano tetahi o nga rangatira i powhiri i a ia i tona taenga tuatahi atu ki Waikanae i Nowema o te tau 1839, a i roa ano to raua noho tahi (to te Harawira raua ko Tuhatu) i roto i te pa kotahi. E ki ana hoki a te Harawira i kite ano ia i a Tuhatu i Waikanae i te tahi i te rua ranei o nga ra o Pepuere, tau 1841, i kitea hoki e ia te tuinga i roto i tana pukapuka o taua wa i mohiotia ai e ia te tau. E whakaaetia ana hoki i haina ano a Honi Tuhata i tona ingoa ki te Tiriti o Waitangi i Poneke i te 29 o Aperira, tau 1840, ko tona ingoa i haina ai ko "Patuhiki;" a e kitea ana i haere atu ia i Waikanae ki Poneke ki te haina i tona ingoa ki te tiriti a hoki tika atu ana ano ia ki Waikanae. I to maua tirohanga ki te taurira o te tiriti i perehitia nei e te Kawanatanga i te tau 1877, i haina ano a Tuhata (ara a Patuhiki) ko te Wiremu raua ko te Keretone nga kaititiro, me te kupu whakamarama ano e ki ana, ko ia tetahi o nga rangatira o tona iwi. E whakaaetia ana ano hoki i Waikanae ano a Tuhata i tau 1848, i te wa i arahina atu ai e ia tetahi taha o Ngatiawa ki Waitara; a hoki mai ana ano ia i te tau 1855 kia uru tahi ia ki te whakaritenga utu mo te kohuru o Rawiri Waiaua, i kohurutia ra i Akuhata, o te tau 1854, a i hoki mai ano hoki ia i te tau 1860, i te wa e kore ana he whawhai o te whawhai o Waitara, i haere mai a Tuhata i Arapaoa haere atu ana ki Taranaki noho ana ia i tetahi pa i te taha o te awa o Onaero, te pa i haere tuatahi mai ai ia, a i mate ai hoki ia.

8. I runga i te whaikorero a Wiremu Tiekine, i Waikanae ano a Tuhata i roto i nga tau 1839, 1840, me 1841, e whaimana ana hoki ia i aua wa. Ko tetahi kupu a Wiremu Tiekine e whaka-hengia ana e tetahi o nga kaikorero e Porutana. E ki ana a Tiekine i hokona e ia i nga Maori o Waikanae etahi rakau mo te teihana patu weera i Tokomapuna, he moutere e tata ana ki Kapiti, ko aua rakau i tuaina ki te poraka o Waikanae; a utua ana e ia kia Honi Tuhata ki te kakahu me te tupeka; a he mea ki tuturu mai na Tamati Ewene te rangatira o nga kaipatu weera, kia utua e ia kia Tuhata. A e ki ana tetahi o nga Kaikorero a Porutana, nana ke i hoko aua rakau, i hokona mai i nga Maori o Whareroa; a utua ana ki tetahi Maori kia Ropata; a kaore a Tiekine i uru ki taua hoko. Kua roa rawa hoki inaianei te hokonga o aua rakau e kore e taea te ata whiriwhiri na wai nga korero tika; engari hoki mehemea ka kiia ko te korero a Porutana te mea tika, e kore e tika ki ta maua titiro kia whakarerea katoatia atu nga whaikorero a Tiekine, ahakoa e whakangoi-koretia ana te kaha o ara kupu. E kaha ana hoki nga kupu a Noki, a ki ta maua titiro e pono ana nga tino putake o ana korero.

9. I muri tata iho o te matenga o Honi Tuhata, i hoki mai i Taranaki tana mokopuna a Inia Tuhata, te matua o nga kaipititiana o Inia Tuhata me Rangihanu, haere ana mai ki Waikanae, noho tonu iho i reira tae noa ki te wa i mate ai ia, i te tau 1871. Ko ana tamariki i noho tonu iho i reira a tae noa mai ki tenei ra.

10. I tukua mai ano etahi korero hei whakaatu mai, ahakoa te noho o Inia Tuhata me ona tamariki i Whakanae, kaore ratou i whaimana ki te whenua, a whakaaturia mai ana etahi korero mo te aruarunga o nga hipi, me te utunga reti, me te wawahanga tingera, hei whakaatu mai kaore i whaitikanga te noho o Tuhata ma i runga i te whenua. Otira ko etahi kupu a nga kaikorero mo enei tikanga, i haere ke ki te whakaatu mai i kaha ano a Tuhata ma ki te whakatika i o ratou kereme i runga i aua tautohetanga. (Titiro ki nga whaikorero a Tamihana te Karu.) Kaore i puta ake he kupu whakahe i te tau 1873 mo te urunga o nga ingoa o nga kaipitihana o Inia raua ko Rangihanu ki te rarangi ingoa i whakamana ra e te Kooti. Kaore hoki tenei i rite ki te kupu e mea nei, i whakarerea e Honi Tuhata ona paanga ki te whenua, otira e kitea ana ano hoki tenei tika-nga, te whakauru ingoa i runga i te aroha. Ko tenei kupu mo te whakarereanga o ona paanga, i runga i ta maua e kite ana, i whakaputaina tuatahitia mai i te tuunga o te Kooti i te tau 1887.

11. Na ko te nui o te whaipaaanga o Tuhata ma ki tenei poraka, kei te tuwhanau o Kaitangata ki a Ngatitupawhenua te tikanga. I runga hoki i tenei e tika ana kia maharatia te kupu a Tamihana te Karu, ko ia hoki tetahi o nga tangata e tino whakahe ana i a Tuhata ma, e ki ana ano hoki ia i roto i tona whaikorero, he tuakana a Honi Tuhata ki tona matua ake, a ko te matu a Tuhata to mua ake. Na i runga i tenei ka kitea e rite ana ano te whaipaaanga o Tuhata, ki to etahi atu hoki o nga rangatira o te hapu o Kaitangata.

12. I puta ake ano etahi kupu mo te hunga e hara nei i te iwi kotahi, ara mo nga tangata e uru nei ki nga iwi e rua, he hawhekaihe Pakeha ranei, mehemea ranei e rite tahi ana o ratou tika ki te whenua. Ki ta maua titiro kaore i tino whaiputake enei tu tikanga. Kua kite iho hoki maua, he hawhekaihe a Wi Parata, a ko Inia Tuhata kaumatua he hawhekaihe hoki raua tahi ko tona wahine; na ko aua tu kupu whakahe e pa tahi ana ki nga taha e rua.

13. I runga i ta maua ata whakaaro ki nga whaikorero kua tukuna mai nei ki a maua, me era kupu kua whakahuatia ake nei e maua, e mahara ana maua, mo runga i te tono a Inia Tuhata, e ahua awangawanga ana ano te whakaaro mo runga mo te whakataunga a te Kooti Whenua Maori o te tau 1887, e tika ai kia ata whiriwhiria ano aua take.

14. Na ko te huarahi tika hei whiriwhiringa ki ta maua nei whakaaro, me whakahau ano kia whakawakia houtia aua take e te Kooti Whenua Maori. Ahakoa kotahi ano te kereme i korerotia mai ki a maua, e mahara ana ano maua ko te mea tika me whakawa hou ano nga tono wehewehe katoa. No reira e kore maua e ki atu kia hangai tonu te whakawa i runga i te tono mo tetahi kereme kotahi.